

RAPPORT OM GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER – 2022

År 2021 innebar både framgångar och motgångar för skyddet av de grundläggande rättigheterna. FRA:s *Rapport om grundläggande rättigheter 2022* innehåller en granskning av de viktigaste händelserna på området och pekar ut både framsteg och återstående problemområden. I publikationen presenteras FRA:s yttranden om den huvudsakliga utvecklingen på de berörda tematiska områdena, tillsammans med en översikt över det underlag som ligger till grund för dessa yttranden. Den ger en kortfattad men informativ översikt över de viktigaste utmaningarna för EU och dess medlemsstater när det gäller grundläggande rättigheter.

FRA:S YTTRANDET

1 (FOKUS)

Sociala rättigheter och jämlikhet mot bakgrund av återhämtningen från covid-19-pandemin

3

Genomförande och användning av stadgan på nationell nivå

6

Jämlikhet och icke-diskriminering

9

Rasism, främlingsfientlighet och därmed sammanhängande intolerans

12

Romers jämlikhet och inkludering

15

Asyl, viseringar, migration, gränser och integration

17

Informationssamhället, privatliv och uppgiftsskydd

20

Barnets rättigheter

23

Tillgång till rättslig prövning

25

Utvecklingen i fråga om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Manuskriptet slutfördes i april 2022.

Varken Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter eller någon person som agerar på dess vägnar är ansvarig för hur nedanstående uppgifter används.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-825-2	ISSN 2467-2564	doi:10.2811/771085	TK-AM-22-001-SV-C
PDF	ISBN 978-92-9461-802-3	ISSN 2467-2793	doi:10.2811/141440	TK-AM-22-001-SV-N

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2022

Återgivning tillåten med angivande av källan.

För användning eller reproduktion av fotografier eller annat material som inte omfattas av upphovsrätten för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter måste tillstånd sökas direkt från upphovsrättsinnehavarna.

Foto:

Omslag (uppifrån och ned): © BGStock72/Adobe Stock; myboys.me/Adobe Stock; Lazyllama/Adobe Stock

Sida 1: © Rob/Adobe Stock

Sida 2: © BGStock72/Adobe Stock

Sida 2: © RioPatuca Images/Adobe Stock

Sida 3: © FRA

Sida 3: © AlexImx/Adobe Stock

Sida 4: © Bluedesign/Adobe Stock

Sida 6: © Aleksander Kalka/NurPhoto/Getty Images

Sida 7: © Mangostar/Adobe Stock

Sida 8: © Ananass/Adobe Stock

Sida 9: © myboys.me/Adobe Stock

Sida 9: © dusanpetkovic1/Adobe Stock

Sida 10: © Ton Koene/Alamy Stock Photo

Sida 11: © Fizkes/Adobe Stock

Sida 12: © Birute/iStock

Sida 13: © FRA

Sida 14: © Philippe Huguen/AFP/Getty Images

Sida 15: © Jacopo/Adobe Stock

Sida 15: © BalkansCat/iStock

Sida 16: © Elmar Gubisch/Adobe Stock

Sida 16: © Henry-Martin Klemt/Adobe Stock

Sida 17: © Jirsak/Adobe Stock

Sida 17: © Gorodenkoff/Adobe Stock

Sida 18: © Vitalii Vodolazsky/Adobe Stock

Sida 19: © Michael Traitov/Adobe Stock

Sida 20: © New Africa/Adobe Stock

Sida 20: © Ralf Geithe/Adobe Stock

Sida 21: © Jenny Matthews/Getty Images

Sida 22: © Emin Ozkan/Adobe Stock

Sida 23: © Jirsak/AdobeStock

Sida 24: © AJ_stock_photos/Adobe Stock

Sida 24: © Corgarashu/Adobe Stock

Sida 25: © Chansom Pantip/Adobe Stock

Sida 26: © Jenny Sturm/Adobe Stock

Sida 27: © Seventyfour/Adobe Stock

Sida 28: © Nathaphat Nampix/Adobe Stock

1 (FOKUS)

SOCIALA RÄTTIGHETER OCH JÄMLIKHET MOT BAKGRUND AV ÅTERHÄMTNINGEN FRÅN COVID-19-PANDEMIN

Covid-19-pandemin har påverkat människors möjlighet att utöva sina sociala rättigheter, om än i olika utsträckning. Stora delar av EU:s befolkning har drabbats av överdödlighet, ökad risk för fattigdom, begränsningar av sysselsättningen, bristande tillgång till digital infrastruktur, minskad tillgång till hälso- och sjukvård, barnomsorg och utbildning, begränsade möjligheter att delta i samhället och svårigheter att hitta en balans mellan arbete och privatliv.

EU svarade med snabba åtgärder från Europeiska kommissionens sida och flera byråer, däribland Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar, som ger en detaljerad veckoanalys av den epidemiologiska situationen, och Europeiska läkemedelsmyndigheten, som bedömer covid-19-behandlingar och vacciner mot covid-19. För att ta itu med pandemins sociala konsekvenser ställdes dessutom 723,8 miljarder euro till medlemsstaternas förfogande genom faciliteten för återhämtning och resiliens. Till följd av detta lade medlemsstaterna fram över 850 åtgärder med syftet att förbättra förverkligandet av sociala rättigheter under återhämtningen från pandemin.

Efterlevnaden av de grundläggande rättigheterna måste systematiskt övervakas vid genomförandet av dessa åtgärder, för att säkerställa att de används på ett ändamålsenligt och effektivt sätt och att människors rättigheter respekteras. Medlemsstaterna kopplar dock i allmänhet inte in lagstaddade organ med ansvar för mänskliga rättigheter i övervakningen av ändamålsenligheten hos de åtgärder som antas i återhämtnings- och resiliensplanerna för att främja sociala rättigheter.

EU:s engagemang för sociala rättigheter har sin grund i unionens rättsordning, vilket framgår av artiklarna 4, 9 och 151 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och artikel 3 i fördraget om Europeiska unionen samt av avdelning IV om solidaritet i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna.

Under 2021 reagerade EU och dess medlemsstater på covid-19-pandemin med ett förnyat åtagande om att förverkliga ett "socialt Europa", vilket det sociala toppmötet i Porto och handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter vittnade om. Förordningen om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens (2021/241) speglar unionens rättsliga och politiska åtaganden och kräver att medlemsstaterna förklarar hur deras nationella återhämtnings- och resiliensplaner bidrar till genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter. I förordningen hänvisas också till grundläggande rättigheter, till exempel skydd av personuppgifter, miljöskydd och jämlikhet.

FRA:s YTTRANDE 1.1

EU och dess medlemsstater bör främja de sociala rättigheterna för de personer som befinner sig i utsatta situationer och som påverkats mest av pandemin genom att betala ut medel från faciliteten för återhämtning och resiliens i enlighet med alla tillämpliga rättsliga skyldigheter och politiska åtaganden. EU:s medlemsstater bör anpassa de finansierade åtgärderna om det visar sig att de inte är tillräckligt effektiva när det gäller att ta itu med människors sociala sårbarhet.

Genom faciliteten ställde EU 723,8 miljarder euro till medlemsstaternas förfogande, bland annat för att ta itu med de sociala skador som orsakats av pandemin. Faciliteten visar därmed på unionens åtagande om att bygga ett rättvisare och mer inkluderande och socialt Europa. Tack vare faciliteten kunde medlemsstaterna lägga fram över 850 åtgärder som kom att främja social och territoriell sammanhållning och som bidrog till förverkligandet av sociala rättigheter. Åtgärderna är inriktade på olika typer av social sårbarhet bland en rad olika befolkningsgrupper i EU, däribland kvinnor, barn och ungdomar i utsatta situationer, personer med funktionsnedsättning, äldre, romer och personer med osäkra anställningar.

Överlag inkluderade medlemsstaterna åtgärder i sina nationella återhämtnings- och resiliensplaner för att förbättra kvaliteten på utbildning, sysselsättningsmöjligheterna och integrationen på arbetsmarknaden. Vissa åtgärder är särskilt inriktade på barn och ungdomar och på reformer av de sociala trygghetssystemen och de sociala systemen, medan andra syftar till att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård samt långtidsvård.

FRA:s YTTRANDE 1.2

EU och dess medlemsstater bör se till att inga medel från faciliteten för återhämtning och resiliens används på ett sätt som är oförenligt med EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna eller med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Europeiska kommissionen och EU:s medlemsstater bör inrätta effektiva mekanismer för övervakning av de grundläggande rättigheterna inom ramen för faciliteten. De behöriga myndigheterna i medlemsstaterna uppmuntras att under denna process hålla systematiska och meningsfulla samråd med lagstadgade organ för mänskliga rättigheter och likabehandling. Detta skulle kunna innebära samråd om hur system kan inrättas genom vilka efterlevnaden av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och de skyldigheter som följer av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan säkerställas. EU:s medlemsstater skulle också kunna överväga att göra lagstadgade organ för mänskliga rättigheter delaktiga i konsekvensbedömningar av återhämtningsåtgärder.

Offentliga medel, däribland EU-medel, spelar en viktig roll när det gäller att säkerställa skyddet av de grundläggande rättigheterna, inklusive de sociala rättigheterna. Så är särskilt fallet när berörda myndigheter säkerställer att de inte finansierar verksamheter som strider mot de grundläggande rättigheterna. Detta kräver att användningen av medel övervakas effektivt i praktiken.

I förordningen om inrättande av faciliteten fastställs att medlemsstaterna ska rapportera två gånger per år inom ramen för den europeiska planeringsterminen om de framsteg som gjorts när det gäller att uppfylla återhämtnings- och resiliensplanerna (artikel 27). Förordningen saknar dock skyddsåtgärder för att se till att utgifterna är förenliga med de grundläggande rättigheterna, liknande dem som ingår i förordningen om gemensamma bestämmelser, både vad gäller inrättande av nationella övervakningsmekanismer och deltagande från lagstadgade nationella organ med ansvar för mänskliga rättigheter eller likabehandling i sådana mekanismer.

Vissa medlemsstater lade fram åtgärder i sina planer som kan väcka betänkligheter vad gäller deras förenlighet med EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Att exempelvis använda medel från faciliteten för att renovera eller bygga institutioner för personer med funktionsnedsättning kan komma att stå i strid med artikel 19 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om att leva oberoende och att delta i samhället.

2

GENOMFÖRANDE OCH ANVÄNDNING AV STADGAN PÅ NATIONELL NIVÅ

Rådet uttryckte sitt fulla engagemang för Europeiska kommissionens strategi för att stärka tillämpningen av stadgan om de grundläggande rättigheterna i EU. I den tioåriga strategin och i rådets slutsatser läggs stor vikt vid tillämpningen av stadgan på nationell nivå och de nationella aktörernas roll betonas.

Enligt uppgifter från 2021 fortsatte domstolar, parlament, regeringar och andra organ på nationell nivå att använda sig av stadgan, som nämndes i domar, konsekvensbedömningar och parlamentsdebatter. Det finns få exempel på politiska initiativ som syftar till att förbättra utbildning i stadgan. Hittills tycks de nationella organen inte genomföra kommissionens strategi och rådets slutsatser genom någon samordnad, långsiktig planering. Utnämningen av nationella kontaktpunkter för stadgan skulle dock kunna vara en indikation på att tydligare framsteg kan komma att göras under 2022.

EU-nivå

I början av mars 2021 antog Europeiska unionens råd slutsatser om att stärka tillämpningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*). Dessa slutsatser har potential att bidra till att stadgan tillämpas bättre på nationell nivå och därmed till att de grundläggande rättigheterna skyddas på ett bättre sätt i EU:s medlemsstater. Rådet efterlyser mer utbildning, ökad medvetenhet, bättre regler om lagstiftning, ökat utbyte av erfarenheter och praxis när det gäller tillämpningen av stadgan, strikta villkor för EU-medel i stadgan, mer samordning i frågor kopplade till stadgan, stärkta nationella människorättsinstitutioner och ett ökat samarbete med civilsamhället.

Europeiska kommissionens strategi för stadgan utlöste också reaktioner från Regionkommittén och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. De betonade vikten av att regionala aktörer och aktörer från civilsamhället görs delaktiga. Europaparlamentet underströk vikten av att genomförandet av samtliga rättigheter i stadgan övervakas.

FRA:s YTTRANDE 2.1

EU-institutionerna bör använda sig av de respektive policydokument som antogs 2021 som riktmärken för framtida insatser för att säkerställa att stadgan tillämpas fullt ut. En eventuell översyn av genomförandet av dessa policydokument kräver att uppgifter, information och erfarenheter från berörda nationella och lokala aktörer samlas in på regelbunden basis.

Exempelvis skulle rådet kunna använda sig av de huvudområden som anges i dess slutsatser om stadgan från 2021 som referens när det i framtiden kommenterar tillämpningen av stadgan om de grundläggande rättigheterna. Vid utarbetandet av sådana årliga uppföljningsslut-satser om stadgan skulle rådet kunna överväga att anordna interaktiva och evidensbaserade utbyten i den berörda rådsarbetsgruppen för att främja ömsesidigt lärande, och även göra de nationella kontaktpunkterna för stadgan delaktiga.

EU-byråer och EU-organ skulle kunna överväga att följa exemplet från byråerna för rättsliga och inrikes frågor och regelbundet utvärdera hur de kan vidareutveckla sina insatser för att genomföra och främja rättigheterna i stadgan.

Tack vare kommissionens nya e-juridikportal har lovande praxis för tillämpningen av stadgan börjat samlas in på regelbunden basis. De nio byråerna för rättsliga och inrikes frågor genomförde det andra årliga informationsutbytet kopplat till stadgan, och diskuterade olika åtgärder som införts för att säkerställa och främja tillämpningen av stadgan inom sina respektive mandat.

Dessa dokument och denna utveckling på EU-nivå under 2021 utgör en god grund för fortsatt utveckling.

FRA:s YTTRANDE 2.2

EU-medlemsstater som ännu inte har inrättat kontaktpunkter för stadgan, enligt uppmaningen i strategin för stadgan, bör göra detta snart för att främja ett samordnat och effektivt genomförande av strategin för stadgan.

EU:s medlemsstater bör överväga att genomföra Europeiska kommissionens strategi för stadgan och slutsatserna från Europeiska unionens råd genom en strukturerad process baserad på konkreta mål, delmål och tidsfrister. Detta skulle kunna ha formen av en särskild handlingsplan för stadgan eller en särskild hänvisning till stadgan i befintliga handlingsplaner eller strategier.

EU:s medlemsstater bör överväga att bedöma i vilken utsträckning kunskap om stadgan förmedlas inom yrkesutbildning för framtida och praktiserande domare, åklagare och andra jurister i syfte att ta fram åtgärder för att åtgärda eventuella brister i detta avseende, med utgångspunkt i befintlig kunskap vid nationella och internationella utbildningsinstitutioner och med hjälp av internationellt tillgängliga verktyg, till exempel dem som utvecklats av FRA.

Nationell nivå

Stor vikt lades vid den nationella styrningsnivån under 2021, vilket rådets slutsatser visar på. Denna utveckling grundar sig på 2020 års strategi för stadgan, i vilken Europeiska kommissionen uppmanar medlemsstaterna att vidta konkreta åtgärder, såsom att inrätta kontaktpunkter i de nationella förvaltningarna, att anpassa konsekvensbedömningar och förfaranden för granskning av lagstiftning, att se till att kommittéer med tillräcklig kunskap om stadgan övervakar förvaltningen av EU-medel eller att inrätta eller förstärka nationella institutioner för mänskliga rättigheter. I strategin uppmanas medlemsstaterna även att utvidga de politiska åtgärderna med anknytning till stadgan när det gäller utbildning, informationskampanjer och främjande av en stöttande och trygg miljö för organisationer i civilsamhället och rättighetsförsvare.

För att resultat ska uppnås inom samtliga dessa områden krävs en förändring av kulturen kring grundläggande rättigheter på nationell nivå. Enligt vad som framgår av domstolsärenden, men även av det resonemang om grundläggande rättigheter som tillämpas i samband med lagstiftning, är praxis för grundläggande rättigheter fortfarande inriktad på nationell konstitutionell rätt och Europakonventionen. Detta tyder på att stadgans mervärde ännu inte utnyttjas i tillräcklig utsträckning och på att samspelet mellan stadgan och nationell lagstiftning och stadgan och Europakonventionen ännu inte i tillräcklig utsträckning ingår i ordinarie utbildningsplaner.

Mot bakgrund av detta görs endast ett fåtal konkreta satsningar på nationell nivå för att genom en strukturerad process genomföra strategin med hjälp av konkreta mål, delmål och tidsfrister. Inrättandet av kontaktpunkter för stadgan är ett viktigt första steg i denna riktning, eftersom de kan styra eller bidra till genomförandet av strategin för stadgan. Hittills har dock endast hälften av medlemsstaterna utsett sådana kontaktpunkter.

Lokal nivå

När det gäller den lokala styrningsnivån bör det erinras om att stadgan gäller "regionala och lokala instanser och offentliga organ när de tillämpar unionsrätten" (se Förklaring till artikel 51, EUT C 303, 14.12.2007, s. 17). Regeringar bör dela med sig av sina erfarenheter och sin praxis för att möjliggöra ömsesidigt lärande.

Under 2021 öppnade Europeiska kommissionen ett avsnitt i den europeiska e-juridikportalen där medlemsstaterna kan utbyta bästa praxis om användning av och medvetenhet om stadgan, även på lokal nivå. Hittills har de dock inte använt portalen för detta ändamål i någon större utsträckning.

I kommissionens strategi för stadgan används begreppet "lokal" 17 gånger. Den innehåller inte bara föreskrifter om utbyte av bästa praxis för stadgan på lokal nivå och främjande av en stöttande och trygg miljö för organisationer i civilsamhället och rättighetsförsvarare på lokal nivå, utan även krav på att medlemsstaterna ska ge tillräcklig vägledning på lokal nivå så att de lokala myndigheterna kan fullgöra sina förpliktelser enligt stadgan. I strategin betonas även de lokala organens potential att öka medvetenheten om människors rättigheter och om vad enskilda personer kan göra om deras rättigheter har kränkts.

I rådets slutsatser som antogs i mars 2021 framhålls också regionala och lokala förvaltningars, inklusive offentligt anställdas, roll "i arbetet för att integrera stadgan och säkerställa att de grundläggande rättigheterna efterlevs vid beslutsfattande, och för att främja en kultur av grundläggande rättigheter på alla nivåer inom den verkställande makten".

De lokala förvaltningarna är dock inte särskilt medvetna om stadgan enligt FRA:s analys av uppgifter från de samråd som kommissionen genomförde i samband med utarbetandet av strategin för stadgan. Det råder inget tvivel om att det på den lokala nivån finns potential för ett bättre skydd och främjande av grundläggande rättigheter. Under 2021 föreslog exempelvis FRA en ram som syftar till att uppmuntra fler städer i EU att bli städer för mänskliga rättigheter och bidra till att utveckla en lokal rättighetskultur.

FRA:s YTTRANDE 2.3

EU:s medlemsstater bör diskutera den nya strategin för stadgan med lokala och regionala myndigheter och undersöka hur de bäst kan bidra till att främja grundläggande rättigheter och stadgan.

De lokala och regionala myndigheterna bör säkerställa att det finns hänvisningar till stadgan i deras instrument, förfaranden och strategier. Befintlig lokal praxis bör förmedlas till de nya nationella kontaktpunkterna för stadgan för att säkerställa att de kan dela med sig av denna praxis och dessa erfarenheter till andra medlemsstater, till exempel via den europeiska e-juridikportalen.

Städerna skulle kunna överväga att bli städer för mänskliga rättigheter och införliva grundläggande rättigheter i sina verksamheter, program och aktiviteter. Den ram som FRA föreslagit för att stärka rättigheterna lokalt skulle kunna vara användbar i detta avseende.

Regionkommittén skulle kunna överväga att regelbundet tillhandahålla ett forum för utbyte av erfarenheter och lovande praxis avseende stadgan.

3

JÄMLIKHET OCH ICKE-DISKRIMINERING

År 2021 var det 21 år sedan EU:s likabehandlingsdirektiv antogs. Det ledde till en genomgång av de resultat som uppnåtts och möjligheter som gått förlorade, samt till bedömningar av genomförandet av lagstiftningen och framför allt reflektioner kring vilka steg som ska tas härnäst. I år är kapitlet inriktat på diskriminering av hbtqi-personer och diskriminering av EU-medborgare på grund av nationalitet.

Kränkningar av hbtqi-personers rättigheter i vissa medlemsstater samt ökningen av relaterade hatbrott och hatpropaganda – något som kan bero på en faktisk ökning av incidenter samt på en ökad villighet att rapportera dem – fick flera internationella institutioner att reagera. Parallellt med detta erkändes samkönade par och homosexuella föräldrars familjerättigheter i allt större utsträckning i internationell och nationell rättspraxis.

Det finns vissa belägg för att EU-medborgare utsätts för diskriminering på grund av nationalitet på olika områden i livet, men det samlas in mycket begränsade uppgifter om detta.

Under 2021 kom hbtqi-personer att påverkas negativt av vissa åtgärder som vidtogs för att ta itu med covid-19-pandemin, medan EU-medborgare ställdes inför problem när de passerade EU:s gränser, vaccinerade sig eller registrerade sina vaccinationer.

I år är kapitlet inriktat på diskriminering av hbtqi-personer och diskriminering av EU-medborgare på grund av nationalitet.

FRA:s YTTRANDE 3.1

När det gäller det planerade lagstiftningsinitiativet om erkännande av föräldraskap och relaterade åtgärder bör Europeiska kommissionen förse medlemsstaterna med relevanta ramar och ytterligare vägledning för att säkerställa ömsesidigt erkännande av föräldraskap för samkönade par.

EU:s medlemsstater bör genomföra de åtgärder som ingår i EU:s jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer genom att utveckla nationella handlingsplaner och strategier och genom att stärka det rättsliga skyddet för hbtqi-personer mot våld och hatpropaganda.

Under 2021 ökade erkännandet av samkönade par och homosexuella föräldrars familjerättigheter i internationell och nationell rättspraxis och lagstiftning. Ömsesidigt erkännande av samkönat föräldraskap mellan medlemsstaterna är dock fortfarande komplicerat med tanke på att det rättsliga erkännandet av samkönade par och deras familjerättigheter (i fråga om adoption, surrogatmoderskap och assisterad reproduktion) skiljer sig åt mellan EU-länderna. Detta skapar rättslig osäkerhet och inkräktar inte bara på rätten till fri rörlighet utan också på rätten till familjeliv, eftersom erkännandet av familjeband mellan föräldrar och barn som är lagligen etablerade i ett annat land förvägras.

Europeiska kommissionen konstaterade att skillnader i medlemsstaternas regler avseende föräldraskap och avsaknaden av lagvalsregler i EU på detta område kan orsaka problem för familjer att passera gränser inom EU, och överväger ett lagstiftningsinitiativ om gränsöverskridande erkännande av föräldraskap mellan EU:s medlemsstater. Med förslaget skulle gemensamma lagvalsregler och bestämmelser om erkännande av domar om föräldraskap

fastställas. Även om materiell föräldrarätt faller under medlemsstaternas lagstiftning kan EU enligt artikel 81.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) anta åtgärder som rör familjerätten och som har gränsöverskridande följder.

Gränsöverskridande erkännande av föräldraskap är särskilt besvärligt för föräldrar av samma kön på grund av skillnader i medlemsstaternas rättsliga ramar. Detta inkräktar på rätten till respekt för familjelivet och på barnets rättigheter samt på de rättigheter som barnet har till följd av sitt EU-medborgarskap.

EU-domstolen erkände familjeband mellan föräldrar av samma kön och deras barn i *V.M.A. mot Stolichna obshtina*. Den erinrade om att medlemsstaterna endast kan beviljas undantag från sina skyldigheter enligt EU:s lagstiftning om fri rörlighet om de inte bryter mot de grundläggande rättigheterna enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*). Domstolen drog slutsatsen att det skulle strida mot artiklarna 7 (rätten till respekt för familjelivet) och 24 (barnets rättigheter) i stadgan att frånta barnet dess förhållande till en av sina föräldrar i samband med att det utövar sin rätt till fri rörlighet eller att göra det i praktiken omöjligt eller orimligt svårt för barnet att utöva denna rättighet på grund av att föräldrarna är av samma kön. Domstolen betonade att skyldigheten att erkänna föräldrabarnförhållandet i samband med fri rörlighet inte medför någon kränkning av den nationella identiteten eller de nationella befogenheterna.

Partner och barn till hbtqi-personer samt unga hbtqi-personer i flera medlemsstater påverkades oproportionerligt hårt av åtgärder för att begränsa pandemin, såsom nedstängningar och inreserestriktioner till medlemsstater. Till följd av dessa åtgärder ökade våldet i hemmet, hatpropagandan och hatbrotten och tillgången till psykologiskt stöd och hälso- och sjukvård begränsades.

I detta sammanhang är EU:s jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer av särskild betydelse. Genom strategin fastställs målinriktade åtgärder uppdelade i fyra pelare med inriktning på att hantera diskriminering, säkerställa trygghet, bygga inkluderande samhällen och leda kraven på jämlikhet för hbtqi-personer. I enlighet med vad som tillkännagavs i strategin inrättade kommissionen under 2021 en arbetsgrupp för jämlikhet för hbtqi-personer inom **EU:s högnivågrupp för icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald**, för att stödja och övervaka framstegen i medlemsstaterna när det gäller hbtqi-personers rättigheter, bl.a. vad gäller utarbetandet av nationella handlingsplaner.

Flera medlemsstater antog nationella handlingsplaner som syftade till att bekämpa diskriminering i allmänhet och som omfattade hbtqi-personers rättigheter. Andra utarbetade handlingsplaner som var särskilt inriktade på jämlikhet för hbtqi-personer. Dessa handlingsplaner, som redan förespråkades i förteckningen över åtgärder för främjande av lika möjligheter för hbtqi-personer 2015–2019, behövs för att hbtqi-personers särskilda behov av rättighetsskydd ska erkännas samt för att särskilda åtgärder ska kunna införas.

FRA:s YTTRANDE 3.2

EU:s medlemsstater bör se till att ingen lagstiftning eller administrativ praxis leder till diskriminering av EU-medborgare, och i vissa sammanhang av deras familjemedlemmar, på grund av nationalitet, inom ramen för EU-lagstiftningen. Regelbunden insamling av uppgifter och erfarenheter skapar värdefullt underlag i detta avseende.

Europeiska kommissionen bör öka stödet till medlemsstaterna för utbyte av information och ökad medvetenhet om hur diskriminering av EU-medborgare på grund av nationalitet kan förhindras.

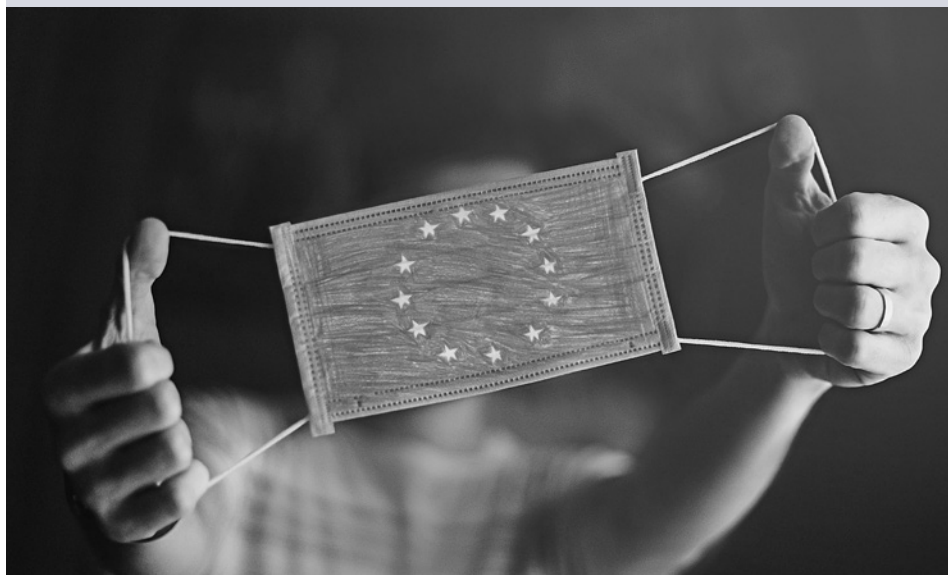

Diskriminering av EU-medborgare på grund av nationalitet kan skapa hinder för den fria rörligheten även om detta inte har något direkt samband med genomförandet av lagstiftningen om fri rörlighet.

I både artikel 18 i EUF-fördraget och artikel 21.2 i stadgan fastställs att all diskriminering på grund av nationalitet ska vara förbjuden. Detta förbud har direkt effekt, både horisontellt och vertikalt. Det innebär att enskilda personer under vissa omständigheter kan åberopa förbudet inför både privata enheter och statliga myndigheter.

I artikel 24.1 i direktivet om fri rörlighet (2004/38/EG) bekräftas det grundläggande åtagande för principen om likabehandling av EU-medborgare som uttrycks i fördragen. Det föreskrivs att alla unionsmedborgare som enligt direktivet uppehåller sig i den mottagande medlemsstaten ska "åtnjuta samma behandling som den medlemsstatens egna medborgare inom de områden som omfattas av fördraget" och att "[ä]ven familjemedlemmar som inte är medborgare i en medlemsstat, men som har uppehållsrätt eller permanent uppehållsrätt, skall åtnjuta denna rättighet". Enligt artikel 4 i direktivet om fri rörlighet för arbetstagare (2014/54/EU) ska medlemsstaterna utse organ för att främja, analysera, övervaka och stödja likabehandling av unionsarbetstagare och deras familjemedlemmar utan diskriminering på grund av nationalitet, men även utan omotiverade begränsningar av eller hinder för deras rätt till fri rörlighet.

Enligt FRA:s forskningsresultat från 2021 utsätts EU-medborgare och deras familjemedlemmar fortfarande för diskriminering på grund av nationalitet på olika områden, däribland beskattning, rätten att utöva ett yrke och tillgången till varor och tjänster, såsom hälso- och sjukvård och sociala förmåner. I samband med covid-19-pandemin fick vissa åtgärder, däribland införandet av vaccinationsplaner och reserestriktioner, negativa konsekvenser för EU-medborgare från andra medlemsstater. Även om diskriminering på grund av nationalitet inte verkar vara utbredd jämfört med andra diskrimineringsgrunder saknas det tillräckliga uppgifter om detta. Det finns inte heller tillräcklig kunskap om när sådan diskriminering förekommer, trots att EU-medborgarskapet är en av pelarna i EU-integrationen – något EU-domstolen har upprepat vid flera tillfällen och kommissionen har belyst i de medborgarskapsrapporter som läggs fram vart tredje år.

4

RASISM, FRÄMLINGSFIENTLIGHET OCH DÄRMED SAMMANHÄNGANDE INTOLERANS

Rasistiska hatbrott och hatpropaganda fortsatte att förekomma i hela EU 2021. Migranter och etniska minoriteter, däribland romer, judar, muslimer och asiater, fortsatte att beskyllas för covid-19-pandemin.

Europeiska kommissionen vidtog beslutsamma åtgärder för att genomföra befintlig EU-lagstiftning genom att inleda överträdelseförfaranden mot elva EU-medlemsstater som inte fullt ut och på ett korrekt sätt hade införlivat rambeslutet om rasism och främlingsfientlighet i sin nationella lagstiftning. Kommissionen uppmanade också medlemsstaterna att bättre genomföra bestämmelserna i direktivet om likabehandling oavsett ras.

Medlemsstaterna antog nationella handlingsplaner mot rasism och fortsatte att stärka åtgärderna för att ta itu med uppgiftsluckor och utveckla strukturer och förfaranden för en effektiv rapportering av rasistiska incidenter.

Genom rambeslutet om rasism och främlingsfientlighet (2008/913/RIF) fastställs en gemensam straffrättslig strategi för former av rasism och främlingsfientlighet som utgör hatpropaganda och hatbrott. Under 2021 inledde kommissionen överträdelseförfaranden mot elva medlemsstater som inte fullt ut och på ett korrekt sätt hade införlivat rambeslutet i sin nationella lagstiftning. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och de nationella högsta domstolarna begränsade möjligheten att åberopa yttrandefriheten för att motivera hatpropaganda och anstiftan till hat.

Rasism fortsatte att utgöra en allvarlig utmaning i hela EU under 2021. Rasistiska hatbrott och hatpropaganda fortsatte, vilket framgår av officiella och inofficiella rapporter. I samband med pandemin uttryckte internationella och nationella människorättsorgan farhågor om den växande förekomsten av hatpropaganda på internet som ofta sprids av medier eller politiker och som riktar sig mot migranter och etniska minoriteter.

FRA:s YTTRANDE 4.1

EU:s medlemsstater bör fullt ut och på ett korrekt sätt införliva och tillämpa bestämmelserna i rådets rambeslut om bekämpande av rasism och främlingsfientlighet. Hit hör att medlemsstaterna vidtar åtgärder för att säkerställa att ett rasistiskt eller främlingsfientligt motiv ses som en försvårande omständighet eller att domstolarna tar hänsyn till sådana motiv när de ska fastställa påföljder.

FRA:s YTTRANDE 4.2

EU:s medlemsstater bör avsevärt förbättra effektiviteten i sina åtgärder och institutionella arrangemang för att fullt ut tillämpa bestämmelserna i direktivet om likabehandling oavsett ras, särskilt när det gäller effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner vid överträdelser av de skyldigheter som föreskrivs i direktivet om likabehandling oavsett ras. Detta kan bidra till att minska barriärerna för etniska minoriteter och migranter när de försöker få tillgång till utbildning, sysselsättning, varor och tjänster – inklusive bostäder – och socialt skydd.

Enligt artikel 21 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna är all diskriminering på grund av etnicitet eller ras förbjuden. På liknande sätt innehåller direktivet om likabehandling oavsett ras (2000/43/EG) ett förbud mot all diskriminering på grund av etniskt ursprung eller ras när det gäller tillgång till utbildning, sysselsättning, tjänster, inklusive bostäder, och socialt skydd, inbegripet hälso- och sjukvård. Tjuogoett år efter antagandet av direktivet om likabehandling oavsett ras genomför vissa av EU:s medlemsstater fortfarande inte bestämmelserna i direktivet fullt ut, vilket flera rapporter från Europeiska kommissionen och internationella människorättsorgan har visat på.

Kommissionen fortsatte att driva överträdelseförfaranden mot tre medlemsstater som diskriminerade romska barn inom sina utbildningssystem. Det framgår av undersökningar och diskrimineringstester att etniska minoriteter, däribland migranter, fortsatt utsattes för diskriminering och institutionell rasism på olika områden i livet under 2021. Enligt övervakningsorganens rapporter förekommer diskriminerande profilering baserad på etnicitet fortfarande i EU.

FRA:s YTTRANDE 4.3

EU:s medlemsstater uppmanas att ta fram särskilda nationella handlingsplaner eller strategier för att bekämpa rasism, rasdiskriminering, antisemitism, främlingsfientlighet och därmed sammanhängande intolerans. De gemensamma vägledande principerna för nationella handlingsplaner mot rasism bör fungera som utgångspunkt och vägledning för nationella insatser, vilka bör inbegripa deltagande av och samarbete med berörda partner och organisationer i civilsamhället. Medlemsstaterna bör i samband med att de utarbetar, genomför och övervakar nationella handlingsplaner mot rasism säkerställa att alla åtgärder utgår från och bygger på tillförlitliga uppgifter om jämlikhet.

Under 2021 började EU lägga grunden för att fullgöra de åtaganden som gjorts i EU:s första handlingsplan mot rasism. I synnerhet antog EU:s högnivågrupp för bekämpning av rasism, främlingsfientlighet och andra former av intolerans gemensamma vägledande principer för nationella handlingsplaner mot rasism.

Den nationella utvecklingen låg till grund för de vidare EU-insatserna. Vissa medlemsstater antog nationella handlingsplaner mot rasism för första gången under 2021. Som en återspeglning av olika nationella sammanhang inkluderade andra medlemsstater åtgärder mot rasism inom ramen för en bredare icke-diskrimineringspolitik eller utvecklade strategier för specifika former och yttringar av rasism, såsom strategier mot antisemitism.

Trots en viss positiv utveckling när det gäller uppgiftsluckor på nationell nivå saknas det på det hela taget uppgifter om erfarenheter av rasism och diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung i EU. Bristen på tillförlitliga och heltäckande uppgifter utgör ett hinder för att handlingsplaner mot rasism ska kunna utformas, genomföras och övervakas på ett ändamålsenligt sätt och hindrar EU och medlemsstaterna från att effektivt övervaka läget i fråga om jämlikhet.

Nationella uppgifter och uppgifter från FRA visar kontinuerligt på att erfarenheter av diskriminering och fördomsbaserat våld underrapporteras. Underrapportering undergräver offrens rättigheter till stöd och skydd och gör att alla inte får tillgång till rättslig prövning på lika villkor. Det försvårar de nationella myndigheternas ansträngningar för att utreda och bestraffa hatbrott.

Under 2021 antog EU:s högnivågrupp för bekämpning av rasism, främlingsfientlighet och andra former av intolerans centrala vägledande principer för att främja rapporteringen av hatbrott. Principerna sätter offren i centrum och syftar till att tillhandahålla en vägledande ram för nationella insatser när det gäller att undanröja hinder för rapportering och införa strukturer och förfaranden som möjliggör och stöder en effektiv rapportering av hatbrott. Ett antal medlemsstater rapporterade om riktade insatser till förmån för effektiva rapporteringssystem, såsom riktad uppsökande verksamhet till grupper som riskerar att drabbas av hatbrott, kapacitetsuppbyggnad inom brottsbekämpningen och åtgärder för ett stärkt samarbete.

FRA:s YTTRANDE 4.4

EU:s medlemsstater uppmanas att tillämpa de centrala vägledande principerna för främjande av rapportering, vilka också kan fungera som utvärderingsram för att kartlägga nationella åtgärder som syftar till att utforma och genomföra en strategi för rapportering av hatbrott vilken sätter offren i centrum. Medlemsstaterna bör fortsätta sina insatser för att skapa strukturer som underlättar rapportering, t.ex. genom inrättande av tredjepartsrapporteringstjänster samt uppbyggnad av brottsbekämpande myndigheters kapacitet för att identifiera och registrera potentiella hatbrott. De bör också stärka samarbetet med organisationer i civilsamhället och organisationer för stöd till brottsoffer och vidta anpassade uppsökande åtgärder för att nå ut till dem som riskerar att utsättas för hatbrott.

5

ROMERS JÄMLIKHET OCH INKLUDERING

Under 2021 antog Europeiska unionens råd sin rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet. I rekommendationen uppmanas medlemsstaterna att anta nationella strategiska ramar för romer och att på alla sätt verka för att uppnå målen i EU:s nya strategiska ram för romer senast 2030. EU och medlemsstaterna tog fram flera initiativ för att inkludera romer och resande i utarbetandet av strategierna, och rådfrågade berörda aktörer, såsom likabehandlingsorgan och nationella människorättsinstitutioner.

EU inkluderade romer i flera politiska processer och lagstiftningsärenden. De flesta medlemsstater har dock inte inkluderat romer i sina huvudsakliga nationella strategier och åtgärder inom viktiga politikområden, såsom sysselsättning, utbildning, hälsa och bostäder.

Romers och resandes grundläggande rättigheter respekterades fortfarande inte fullt ut 2021. Antiziganism, diskriminering, fattigdom och social utestängning samt hatbrott och hatpropaganda drabbar fortfarande ett oproportionerligt stort antal romer och resande i hela EU. Åtgärderna för att ta itu med covid-19-pandemin förvärrade dessa problem.

Den 12 mars 2021 antog Europeiska unionens råd sin rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet och uppmanade medlemsstaterna att anta nationella strategiska ramar för romer senast i september 2021. Endast elva medlemsstater hade lämnat in reviderade nationella strategier före utgången av 2021.

EU uppmuntrar medlemsstaterna att inkludera romer och resande i alla politiska och lagstiftningsrelaterade ärenden som anses stödja och skydda sårbara grupper. I EU:s nya strategiska ram för romer fastställs sju mål och därmed sammanhängande mål som ska uppnås senast 2030. Den är inriktad på att bekämpa antiziganism och diskriminering och på att främja romers fulla deltagande och inkludering genom en kombination av allmänna och riktade åtgärder.

De flesta medlemsstater lämnade in sina strategier sent och ofta utan att ta hänsyn till eller genomföra utvärderingar av de tidigare strategierna. Ansträngningarna för att samråda med civilsamhället och likabehandlingsorgan ökade, men det finns få tecken på att romer och resande deltog i utformningen och genomförandet av de nya strategierna på ett meningsfullt sätt. Endast elva medlemsstater hade inrättat en nationell plattform för romer för att på ett mer effektivt sätt engagera civilsamhället under 2021.

FRA:s YTTRANDE 5.1

EU:s medlemsstater bör prioritera genomförandet av sina nationella strategiska ramar för romer. Dessa bör omfatta konkreta och mätbara mål för att säkerställa effektiv övervakning och uppgiftsinsamling. Medlemsstaterna bör överväga lovande praxis i andra EU-länder och ta hjälp av den vägledning som FRA och arbetsgruppen för romer har tillhandahållit. Medlemsstaterna bör verka för kapacitetsuppbyggnad av romska civilsammanslagningar och systematiskt bjuda in dem att delta i utformningen, genomförandet och övervakningen av åtgärder som syftar till inkludering av romer.

FRA:s YTTRANDE 5.2

Medlemsstaterna bör överväga åtgärder för att bekämpa diskriminerande synsätt mot romer och resande inom brottsbekämpningen. Sådana åtgärder skulle kunna omfatta utbildning för yrkesverkamma inom brottsbekämpning och rättsväsende som bygger på den vägledning som tagits fram av FRA och på utbildningsinitiativ från EU:s byrå för utbildning av tjänstemän inom brottsbekämpning och FRA samt på utbildningsinitiativ från Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter. Medlemsstaterna bör se till att fall av polisvåld mot romer snabbt utreds av oberoende organ och bör bistå brottsoffer vid rapportering av eventuella tjänstefel från polisens sida.

Genom artikel 21 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna förbjuds all diskriminering på grund av etniskt eller socialt ursprung eller tillhörighet till en nationell minoritet. Sedan år 2000 har man genom EU-lagstiftningen (direktivet om likabehandling oavsett ras, 2000/43/EG) främjat likabehandling och förbjudit direkt och indirekt diskriminering.

I sin rapport om de grundläggande rättigheterna 2021 uppmanade FRA EU:s medlemsstater att anta nödvändiga åtgärder för att förebygga och eliminera diskriminerande synsätt bland polistjänstemän. Man uppmanade också de brottsbekämpande myndigheterna att utfärda specifik, praktisk och användningsklar vägledning för att ta itu med diskriminerande etnisk profilering inom polisen. Vägledningen bör införas i standardrutiner och uppförandekoder och föras vidare till tjänstemän i yttre tjänst.

FRA:s forskning från 2021 visar att människor som uppfattas som romer eller resande fortfarande utsätts för en utbredd etnisk profilering och rasprofilering av polisen samt att negativa erfarenheter av polisen undergräver förtroendet för myndigheter. Under 2021 rapporterades två incidenter med dödlig utgång där romska män och polismyndigheter i två medlemsstater var inblandade. I Europeiska kommissionens rapport till Europaparlamentet om genomförandet av direktivet om likabehandling oavsett ras uppmanas medlemsstaterna att offentliggöra uppgifter om klagomål som inkommit till polisen, inspektioner och domstolsväsendet.

6

ASYL, VISERINGAR, MIGRATION, GRÄNSER OCH INTEGRATION

Respekten för de grundläggande rättigheterna vid de yttre gränserna kvarstod som en av de främsta utmaningarna för de mänskliga rättigheterna i EU. Anklagelserna om olagliga avvísningar och våldshandlingar fortsatte. Detsamma gällde dödsfallen till sjöss och på land och förseningarna i arbetet med att hitta en säker hamn för migranter som räddats till sjöss. Asyl- och återvändanderelaterat förvar fortsatte, bland annat som en del av en skärpt politik för att hålla tillbaka migranter vid gränserna.

EU arbetade med att införa nya storskaliga it-system som omfattar skyddsåtgärder för grundläggande rättigheter vilka förväntas genomföras på ett effektivt sätt.

Artikel 78.1 i EUF-fördraget och artiklarna 18 och 19 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*) innehåller ett förbud mot *refoulement* – dvs. avvísning av individer som riskerar förföljelse eller allvarlig skada – och kollektiv utvisning. I artikel 4 i stadgan förbjuds tortyr och andra former av misshandel. Det är en absolut förpliktelse som innebär att det inte finns utrymme för undantag eller dispens.

Respekten för de grundläggande rättigheterna vid gränserna förblev en stor utmaning i EU under 2021, med flera rapporter om påstådda avvísningar och polisivåld. Samtidigt miste 3 402 personer livet vid sjö- och landgränserna när de försökte nå EU, och humanitära beredskapsbåtar möttes av hot och svårigheter att hitta säkra hamnar. Räddade migranter och flyktingar blev tvungna att vänta på sjön i dagar eller ännu längre, vilket äventyrade deras säkerhet och fysiska integritet.

FRA:s YTTRANDE 6.1

Medlemsstaterna bör överväga att inrätta effektiva och oberoende nationella gränsövervakningsmekanismer i kombination med tillgängliga klagomålsmekanismer, oberoende av resultatet av förhandlingarna om de föreslagna EU-reglerna inom ramen för migrations- och asylpakten. Medlemsstaterna bör se till att påståenden om avvísning och misshandel snabbt och effektivt utreds av de behöriga myndigheterna.

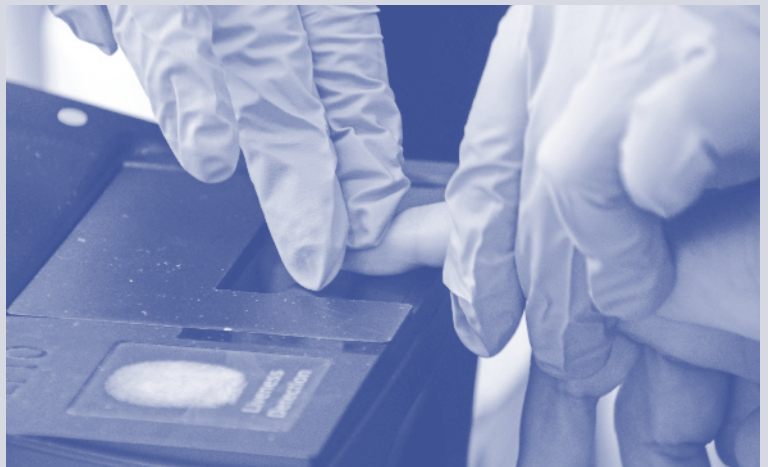

FRA:s YTTRANDE 6.2

Medlemsstaterna bör i varje enskilt fall bedöma möjligheten att använda alternativ till förvar. Om medlemsstaterna som en sista utväg tillgriper förvar måste de respektera alla skyddsåtgärder i stadgan och i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. För dem som hålls i förvar i avvaktan på återvändande bör tillgången till kostnadsfri rättshjälp göras tillgänglig i praktiken så att de kan utöva sin rätt till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan och få tillgång till rättslig prövning i allmänhet.

Enligt artikel 6 i stadgan, artikel 8.2 i det reviderade direktivet om mottagningsvillkor (2013/337/EU), artikel 15.1 i återvändandedirektivet (2008/115/EG) och artikel 28.2 i Dublinförordningen ska medlemsstaterna i varje enskilt fall undersöka huruvida det är möjligt att vidta åtgärder som är mindre ingripande än förvar, men i praktiken används sällan alternativ till förvar på grund av rädsla för rymning.

Skyddet av de grundläggande rättigheterna i samband med förvar fortsatte att undergrävas under 2021 – detta på grund av längre perioder av förvar, bristfälliga förhållanden vid förvar, påstådd misshandel från vakternas sida, avsaknad av individuella bedömningar av behovet av och proportionaliteten hos frihetsberövandet och underlåtenhet att hålla utsatta personer åtskilda. Dessutom begränsar vissa medlemsstater tillgången till kostnadsfri rättshjälp.

FRA:s YTTRANDE 6.3

EU och medlemsstaterna bör intensifiera insatserna för att öka medvetenheten om rättigheterna och de rättsmedel som finns tillgängliga för personer vars uppgifter lagras i databaserna i EU:s storskaliga informationssystem och samtidigt införa effektiva tillsynsmekanismer. Medlemsstaterna bör se till att all berörd personal genomgår obligatorisk utbildning i grundläggande rättigheter.

I artikel 8.2 i stadgan och i EU:s dataskyddslagstiftning föreskrivs rätten till åtkomst, rättelse och radering av egna lagrade uppgifter. Denna rättighet föreskrivs också i förordningarna om inrättande av storskaliga interoperabla EU-databaser på området frihet, säkerhet och rättvisa. I enlighet med vad FRA konstaterat i sin tidigare forskning har driften av och driftskompatibiliteten hos EU:s storskaliga informationssystem, genom vilka ett stort antal personuppgifter samlas in, viktiga konsekvenser för de grundläggande rättigheterna.

Utbildning av behörig personal är en rättslig skyldighet enligt de flesta rättsliga instrument som styr storskaliga it-system och driftskompatibiliteten hos dessa. På EU-nivå organiserade Cepol, eu-Lisa och Frontex utbildningsverksamhet under 2021 för att öka de behöriga myndigheternas kunskap om de tekniska och yrkesmässiga aspekterna och konsekvenserna av att använda systemen. FRA bidrar till sådan utbildning med synpunkter på området grundläggande rättigheter.

7

INFORMATIONSSAMHÄLLET, PRIVATLIV OCH UPPGIFTSSKYDD

Under 2021 riktades lagstiftningsinitiativ och politiska initiativ om ny teknik in på att hantera de risker som den ökade digitaliseringen av livets olika delar har medfört. Angelägna ärenden med koppling till artificiell intelligens (AI) och innehållsmoderering på internet stod i fokus. Nödsituationer kopplade till hanteringen av pandemin satte dataskyddsprinciperna på prov i praktiken, så även utarbetandet av säkerhetsrelaterade åtgärder.

Det utkast till AI-förordning som offentliggjordes i april 2021 var ett första försök att reglera AI-branschen och samtidigt införa skyddsåtgärder för grundläggande rättigheter. EU-institutionerna och medlemsstaterna strävade efter en överenskommelse gällande omfattningen och gränserna för godtagbar AI-användning. Parallellt med detta behövde rätten till dataskydd och dataintegritet ständigt understrykas mot bakgrund av åtgärder avsedda att skydda enskilda personer, både i samband med pandemin och mot brottslig verksamhet. Detta följde ett mönster som FRA årligen identifierat i sina rapporter om grundläggande rättigheter sedan 2014.

Under 2021 kom experter och civilsamhället, på både EU-nivå och nationell nivå, med omfattande synpunkter på införandet av lämpliga skyddsåtgärder för grundläggande rättigheter i förslaget till EU-akt om artificiell intelligens (AI). Förslaget fortsätter att genomgå flera omarbetningar som på olika sätt tar itu med frågor kopplade till grundläggande rättigheter. I utkastet till förslag ingår uppmuntrande hänvisningar till grundläggande rättigheter. Samtidigt har bland andra Europeiska dataskyddsstyrelsen (EDPB) och Europeiska datatillsynsmannen (EDPS), nationella människorättsinstitutioner, organisationer i civilsamhället och akademiker identifierat gemensamma problem. Några exempel är kategorin förbjudna AI-tillämpningar och det eventuella behovet av att inkludera ytterligare AI-system, såsom privat poängsättning av medborgare, en hög grad av förlitande på företagens självbedömning av AI-användningsfall med hög risk samt behovet av att stärka tillsynsmekanismer och organ med ansvar för detta.

FRA:s YTTRANDE 7.1

Unionslagstiftaren bör se till att de grundläggande rättigheterna respekteras fullt ut i den framtida AI-akten genom att på lämpligt sätt beakta de brister som Europeiska dataskyddsstyrelsen, Europeiska datatillsynsmannen och civilsamhället med flera har identifierat. I synnerhet bör unionslagstiftaren se till att användningsfallen i de olika riskkategorierna är tydligt definierade och att tillräckligt med vägledning och skydd med avseende på efterlevnaden av de grundläggande rättigheterna erbjuds i olika praktiska sammanhang. Förlitandet på självbedömning är förvisso ett välkommet första steg, men det bör underbyggas med effektiv tillsyn av oberoende organ som har tillräckliga resurser och besitter den nödvändiga sakkunskapen om grundläggande rättigheter.

FRA:s YTTRANDE 7.2

EU-institutioner och medlemsstater som reglerar digitala tjänster bör säkerställa att både borttagning i över- och underkant av innehåll förhindras och att modereringsmetoderna är proportionerliga, så att de inte inkräktar på yttrandefriheten, informationsfriheten och rätten till icke-diskriminering. Med tanke på den betydelse som evidensbaserad tillsyn har för en effektiv moderering av innehåll på nätet som är förenlig med grundläggande rättigheter, bör EU-institutionerna och medlemsstaterna säkerställa att den berörda rättsliga ramen gör det möjligt för experter från universitetsvärlden och civilsamhället att enligt lag få tillgång till uppgifter och bedriva forskning.

Spridningen av olagligt innehåll på nätet, såsom hatpropaganda, är ett hot mot de grundläggande rättigheterna. I detta sammanhang visar förslagen om reglering av digitala tjänster på EU-nivå och nationell nivå på en lovande utveckling. Som flera berörda parter (Europeiska datatillsynsmannen, Europeiska dataskyddsstyrelsen, nationella människorättsinstitutioner, dataskyddsmyndigheter och organisationer i civilsamhället) har betonat medför regleringen av innehåll och tjänster online emellertid även utmaningar för skyddet av de grundläggande rättigheterna, såsom rätten till integritet och skydd av personuppgifter, yttrande- och informationsfriheten och rätten till icke-diskriminering (artiklarna 7, 8, 11 och 21 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna).

Både nationella lagstiftningsinitiativ och utkastet till rättsakt om digitala tjänster har mötts av olika åsikter och kritik. En analys visar på vissa återkommande farhågor. Till dessa hör behovet av att se till att åtgärderna för att begränsa innehåll på nätet är proportionella samt vikten av att säkerställa effektiva tillsynsmekanismer.

Vidare spelar forskningen en avgörande roll för att förstå hur innehåll på nätet kan modereras utan att detta äventyrar skyddet av användarnas rättigheter. Detta kräver tillgång till uppgifter om hur digitala plattformar fungerar och inverkar på de grundläggande rättigheterna. Vissa stora plattformar hindrade dock externa experter från organisationer i civilsamhället från att bedriva forskning om grundläggande rättigheter under 2021 genom att neka dem tillgång till uppgifter.

Att skydda medborgarna från hot av olika slag, såsom från pandemin, olagligt innehåll på nätet och it-brottslighet, är välmenande. För att uppnå detta mål har EU:s institutioner och medlemsstater emellertid antagit eller överväger lagstiftning som kan komma att inkräkta på de grundläggande rättigheterna, särskilt rätten till integritet och skydd av personuppgifter (artiklarna 7 och 8 i stadgan).

Framtagandet av covidintyg innebar dataskyddsutmaningar, vilket underströks av dataskyddsinstitutioner och civilsamhällsorganisationer i de flesta medlemsstater. Trots Europadomstolens senaste rättspraxis om massövervakning och EU-domstolens rättspraxis om lagring av uppgifter har medlemsstaterna fortsatt att lägga fram lagstiftningsförslag som syftar till att stärka övervakningen och lagringen av uppgifter, utan att införa tillräckliga skyddsåtgärder för de grundläggande rättigheterna. Även om det är berättigat att individens hälsa och säkerhet skyddas har experter understrukit behovet av att lämpliga nödvändighets- och proportionalitetsbedömningar görs, så att ingen åtgärd leder till kränkningar av rätten till integritet och skydd av personuppgifter eller andra grundläggande rättigheter.

FRA:s YTTRANDE 7.3

EU:s institutioner och medlemsstater bör, oavsett om det rör sig om en nödsituation eller ej, se till att alla nya lagstiftningsinitiativ som syftar till att främja enskildas säkerhet respekterar de grundläggande rättigheterna. I samband med att lagstiftningsåtgärder antas för att bekämpa covid-19-pandemin eller främja säkerheten mot nationella hot bör det säkerställas att lämpliga skyddsåtgärder genomförs, så att rätten till skydd av personuppgifter och integritet skyddas. Sådana åtgärder bör vara lagstadgade samt nödvändiga och proportionella inom ramen för ett demokratiskt samhälle. Åtgärderna bör granskas regelbundet genom oberoende tillsynsmechanismer. Enskilda personer bör kunna framföra klagomål om sådana åtgärder och ha tillgång till effektiva rättsmedel.

8

BARNETS RÄTTIGHETER

Under 2021 medförde covid-19-pandemin fortsatta utmaningar vad gäller barns rättigheter. I mars 2021 antog kommissionen för första gången en EU-strategi för barnets rättigheter på sex tematiska områden, däribland socioekonomisk inkludering av barn, hälsa och utbildning, främjande av barns deltagande och bekämpning av våld mot barn. Den europeiska barngarantin, en annan viktig milstolpe när det gäller barnfattigdom och social utestängning, kom att utgöra ett komplement till strategin.

Antalet barn som sökte asyl ökade avsevärt, samtidigt som den instabila situationen vid gränserna medförde allvarliga utmaningar. Förvar av migrerande barn fortsatte i flera medlemsstater, även i fall där personens ålder ännu inte fastställts. Genomförandet av direktivet om rättsäkerhetsgarantier utgjorde en fortsatt utmaning i flera medlemsstater, medan internationella övervakningsorgan uttryckte oro över förhållanden vid förvar av barn som hamnat i konflikt med lagen.

FRA:s YTTRANDE 8.1

Europeiska kommissionen skulle kunna överväga att tillhandahålla riktat stöd och vägledning till medlemsstaterna för genomförandet av den europeiska barngarantin och EU:s strategi för barnets rättigheter. Det skulle bland annat kunna handla om att underlätta utbytet av god praxis för genomförande och övervakning.

Medlemsstaterna bör se till att de nationella handlingsplanerna för genomförandet av den europeiska barngarantin och EU:s strategi för barnets rättigheter ges tillräckliga resurser och att fokus riktas mot de mest utsatta barnen, särskilt med hänsyn till covid-19-pandemins effekter.

Kommissionen och medlemsstaterna bör fortsätta att bedöma pandemins inverkan på barns psykiska hälsa och vidta åtgärder för att förhindra ytterligare negativa konsekvenser.

Covid-19-pandemin fortsatte att påverka flertalet av de rättigheter för barn som skyddas genom EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, däribland rätten till utbildning (artikel 14) och rätten till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd (artikel 24). Andelen barn som riskerar att drabbas av fattigdom och social utestängning i EU:s 27 medlemsstater ökade från 22,2 procent 2019 till 24,2 procent 2020 enligt den senaste statistiken från Eurostat.

Under 2021 antog Europeiska unionens råd den europeiska barngarantin: ett system för att förebygga och bekämpa barnfattigdom och säkerställa tillgång till grundläggande tjänster för alla barn, inklusive barn i utsatta grupper. Många berörda aktörer och civilsamhället välkomnade garantin. Medlemsstaterna måste omvandla den till nationella handlingsplaner under 2022.

Europeiska kommissionen antog den första EU-strategin någonsin för barnets rättigheter. I strategin fastställs ett antal åtgärder på områden som också påverkats av covid-19-pandemin.

Under 2021 fortsatte medlemsstaterna att tillhandahålla ekonomiskt stöd samt socialt skydd och särskilda utbildningsåtgärder för att minimera covid-19-pandemins negativa konsekvenser. Pandemins inverkan på barns psykiska hälsa väckte farhågor, även om dess omfattning ännu inte är fullt känd.

Antalet barn och ensamkommande barn som sökte asyl under 2021 ökade avsevärt – från knappt 130 000 under 2020 till nästan 167 000 under 2021. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, stadgan och EU-lagstiftningen, såsom direktivet om mottagningsvillkor, har migrerande barn rätt till skydd. Trots detta levde migrerande barn ofta under svåra förhållanden i vissa medlemsstater och vid EU:s gränser.

Avvisningar och våldsanvändning kom också att drabba barn som reste med sina familjer samt ensamkommande barn i minst sju EU-medlemsstater. FN-organisationer, civilsamhället och Europarådet har kraftfullt fördömt situationen.

Förvar av barn med deras familjer samt av ensamkommande barn förekommer fortsatt i flera medlemsstater, bland annat i samband med åldersbedömningar. Enligt EU:s lagstiftning bör förvar av barn endast användas som en sista utväg och i undantagsfall. I EU:s strategi för barnets rättigheter, som antogs i mars 2021, föreslås flera åtgärder, bland annat utveckling av alternativ till förvar av migrerande barn.

FRA:s YTTRANDE 8.2

EU:s medlemsstater bör säkerställa lämpliga mottagningsvillkor för barn som reser med familjer samt för ensamkommande barn. Europeiska kommissionen bör bistå medlemsstaterna vid utvecklingen av alternativ till förvar, vilket är en av de åtgärder som fastställs i EU:s strategi för barnets rättigheter.

FRA:s YTTRANDE 8.3

EU:s medlemsstater bör överväga att använda alternativ till förvar av barn som är misstänkta eller tilltalade som ett led i ansträngningarna att genomföra EU-direktivet om rättssäkerhetsgarantier och annan internationell och nationell lagstiftning. Påståenden om bristfälliga förhållanden eller bristfällig behandling av frihetsberövade barn bör utredas och åtgärdas fullt ut. Medlemsstaterna bör se till att yrkesutövare som arbetar med barn i det straffrättsliga systemet deltar i utbildning om rättigheter för barn som kommer i kontakt med rättvisan och frihetsberövade barn.

I artikel 48 i stadgan föreskrivs viktiga skyddsåtgärder för oskuldspresumtion och rätten till försvar. Enligt artikel 24 i stadgan ska barnets bästa komma i främsta rummet.

I direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (2016/800/EU) fastställs ett antal begränsningar av frihetsberövandet av barn som hamnat i konflikt med lagen samt minimivillkor vid behandling av barn, såsom tillgång till hälso- och sjukvård, fysisk och mental utveckling, utbildning och regelbunden motion samt rätten till familjeliv. I stadgan förbjuds alla former av tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (artikel 4). Flera internationella övervakningsorgan uppmärksammade dock att frihetsberövade barn behandlats på olämpligt sätt i vissa medlemsstater under 2021.

Lagstiftningsreformer för att införliva direktivet om rättssäkerhetsgarantier i nationell lagstiftning, vilket skulle ha slutförts i juni 2019, fortsatte under 2021. De överträdelseförfaranden som inleddes mot sju medlemsstater 2019 fortsatte. Flera medlemsstater började ändra strafflagstiftningen under 2021, med starkt fokus på alternativ till förvar och inrättandet av specialiserade ungdomsdomstolar.

9

TILLGÅNG TILL RÄTTSLIG PRÖVNING

I detta kapitel behandlas två övergripande teman: brottsoffers rättigheter med avseende på specifika kategorier av brottsoffer och rättsväsendets oberoende. Det sistnämnda är av särskilt stor betydelse för rättsstatsprincipen.

EU stärkte brottsoffers rättigheter ytterligare under 2021. Inom ramen för plattformen för brottsoffers rättigheter fortsatte Europeiska kommissionen att diskutera hur direktivet om brottsoffers rättigheter förhåller sig till olika kategorier av brottsoffer. Medlemsstaterna antog nya lagstiftningsåtgärder och/eller politiska åtgärder för att stärka de allmänna rättigheterna för alla brottsoffer, särskilt för kvinnor som faller offer för könsrelaterat våld.

Samtidigt växte oron när det gäller respekten för rättsstatsprincipen och för rättsväsendets oberoende i synnerhet. Underskott kvarstod i flera EU-medlemsstater. Mekanismen för att villkora fördelningen av EU-medel trädde i kraft, och åtgärder för att bestraffa överträdelse av rättsstatsprincipen tar gradvis form.

Enligt artiklarna 8 och 9 i direktivet om brottsoffers rättigheter har varje brottsoffer rätt att få hjälp från lämpliga stödverksamheter. Medlemsstaternas straffrättsliga system är därför skyldiga att se till att det finns tillräckligt med stödverksamheter som uppfyller fastställda prestationsstandarder.

Nätverket av befintliga stödorganisationer är fortfarande splittrat och ofullständigt i många medlemsstater, och polisen har ofta svårt att bedöma vilka stödorganisationer som finns tillgängliga och är lämpligast för enskilda offer, vilket framgår av FRA:s forskning från 2021. Detta innebär till exempel att vissa medlemsstater erbjuder omfattande stöd till offer för människohandel eller kvinnor som faller offer för våld i hemmet eller för sexuellt våld, medan andra offer, såsom offer för rasistiskt, homofobiskt eller situationellt våld, såsom egendomsbrott, enbart erbjuds ett begränsat stöd.

Enligt FRA:s forskning för år 2021 har mycket få medlemsstater ett register över ackrediterade stödverksamheter för brottsoffer. Ett sådant register skulle underlätta för polisen och de straffrättsliga myndigheterna när det gäller att besluta vilka tjänster som kan kopplas in för att ge brottsoffer stöd som uppfyller vissa standarder.

FRA:s YTTRANDE 9.1

I enlighet med direktivet om brottsoffers rättigheter bör EU:s medlemsstater se till att alla brottsoffer – oavsett brottstyp – har tillgång till en organisation som tillhandahåller stödverksamhet. Tillhandahållandet av stödverksamheter för brottsoffer bör bygga på kvalitetsstandarder, till exempel genom en certifierings- eller ackrediteringsprocess som säkerställer att den stödverksamhet som tillhandahålls uppfyller fastställda prestationsstandarder.

FRA:s YTTRANDE 9.2

I enlighet med Istanbulkonventionen bör EU:s medlemsstater fastställa en stabil rättslig grund för att polisen ska kunna besluta om akuta förbudsåtgärder som inte kräver samtycke eller ansökan från brottsoffret. Medlemsstaterna bör dessutom se till att beslut om sådana förbud i alla tillämpliga fall faktiskt tas av de brottsbekämpande myndigheterna, att gärningsmannens efterlevnad av dessa beslut övervakas strikt och att bristande efterlevnad bestraffas med beslutsamhet.

I enlighet med artiklarna 50 och 52 i Istanbulkonventionen är medlemsstater som har ratificerat konventionen skyldiga att se till att polisen kan och är villig att ge ett omedelbart och tillförlitligt skydd till brottsoffer genom att besluta om akuta förbudsåtgärder. Enligt FRA:s uppgifter från 2021 omfattar dock rättssystemen i vissa medlemsstater fortfarande inga akuta förbudsåtgärder, medan polisen i andra medlemsstater är ovillig att vidta sådana åtgärder. I vissa andra medlemsstater fattas beslut om akuta åtgärder, men det görs inte särskilt mycket för att se till att våldsamma gärningsmän följer besluten på ett tillförlitligt sätt.

FRA:s YTTRANDE 9.3

EU:s medlemsstater måste säkerställa sina rättsväsendens oberoende och opartiskhet så att ärenden med relevans för EU-rätten avgörs i enlighet med rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna, inbegripet artikel 47 i stadgan. EU:s medlemsstater bör i synnerhet se till att domare och åklagare inte hotas av disciplinära förfaranden på grund av hur de utför sina rättsliga uppgifter.

Ett oberoende rättsväsende är hörnstenen i rättsstatsprincipen och tillgången till rättslig prövning (artikel 19 i fördraget om Europeiska unionen, artikel 67.4 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och artikel 47 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna). Det är inte bara externa aktörer, såsom regeringen eller medierna, utan även interna mekanismer inom en stel rättslig förvaltning som utövar påtryckningar på åklagare eller domare och kan komma att hota detta oberoende. Detta framgick av EU-domstolens domar från 2021 i fall som rörde domstolar i Polen och Ungern.

Denna risk har i synnerhet ett samband med åtgärder för disciplinär kontroll. Om sådana åtgärder överhuvudtaget används mot domare och allmänna åklagare är det ytterst viktigt att de inte påverkar utövandet av de rättsliga funktionerna.

10

UTVECKLINGEN I FRÅGA OM GENOMFÖRANDET AV FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Europeiska kommissionen lanserade EU:s nya strategi för personer med funktionsnedsättning för 2021–2030. Förordningen om gemensamma bestämmelser antogs formellt och genom denna infördes strikta kriterier för att säkerställa att EU-finansieringen överensstämmer med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Tågresenärsrättigheterna för personer med funktionsnedsättning stärktes. I ett betänkande från Europaparlamentet om lärdomarna av framställningar om rättigheter för personer med funktionsnedsättning belystes förbättringsområden både inom unionen och i medlemsstaterna.

Covid-19-pandemin ledde till fler döds- och sjukdomsfall bland personer med funktionsnedsättning. Rapporter om misshandel gav upphov till ökade krav på brådskande avinstitutionalisering. I ett beslut från Europeiska kommittén för sociala rättigheter om segregerad utbildning för barn med funktionsnedsättning betonades behovet av utbildning för alla inom grundskole- och gymnasieutbildning.

Medlemsstaterna tog ytterligare steg mot att genomföra den nya europeiska rättsakten om tillgänglighet. Genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning utanför tillämpningsområdet för gällande EU-direktiv förblev splittrat. Alla medlemsstater har nu ett nationellt övervakningsorgan kopplat till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Enligt artikel 19 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och EU:s strategi för personer med funktionsnedsättning 2021–2030 ska personer med funktionsnedsättning avinstitutionaliseras. I samband med tillämpningen av strategin för personer med funktionsnedsättning kommer det att bli ännu viktigare att avinstitutionaliseringen i EU slutförs. Kommissionen kommer att bistå

FRA:s YTTRANDE 10.1

EU och dess medlemsstater bör snarast intensifiera sina ansträngningar mot en avinstitutionalisering, bland annat genom att använda och övervaka EU-medel på lämpligt sätt så att personer med funktionsnedsättning kan leva oberoende och inkluderas i samhället. Detta är särskilt viktigt för att förhindra ytterligare kränkningar av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i samband med framtida pandemier eller andra nödsituationer med liknande konsekvenser.

medlemsstaterna i denna process med vägledning om förbättringar när det gäller självständigt boende och inkludering i samhället. Vägledningen är tänkt att offentliggöras under 2023.

I den nya förordningen om gemensamma bestämmelser (2021/1060), som antogs 2021, fastställs villkoren och förfarandena för åtta EU-fonder. I förordningen kopplas finansieringen uttryckligen till efterlevnaden av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt förordningen ska medlemsstaterna skapa arrangemang för att säkerställa att politik, lagstiftning och standarder avseende tillgänglighet verkligen kommer till uttryck vid utarbetandet och genomförandet av programmen. Det krävs också att organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning deltar under hela finansieringscykeln samt att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning genomförs och tillämpas som ett "nödvändigt villkor" för användningen av EU-medel.

Förordningen om gemensamma bestämmelser spelar därför en viktig roll i att se till att EU-medel inte används för att befästa eller på annat sätt utvidga institutionaliserade boendeformer (till exempel genom medfinansiering av renovering av sådana institutioner). Syftet med förordningen är att se till att fonderna i stället bidrar till avinstitutionalisering (till exempel genom medfinansiering av nya strukturer och tjänster som möjliggör olika former av stödboenden i samhället).

Covid-19-pandemin har framhävt det brådskande behovet av avinstitutionalisering. Personer med funktionsnedsättning löper större risk att drabbas av fysisk sjukdom till följd av pandemin. De löper också stora risker i fråga om sitt psykiska välbefinnande, särskilt när de befinner sig i institutionaliserade miljöer, och riskerar social isolering i större utsträckning.

Enligt artikel 33.2 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska alla EU:s medlemsstater inrätta ett oberoende övervakningsorgan. Samtliga EU-medlemsstater och unionen har nu gjort detta, och 2021 blev det år då denna viktiga milstolpe i övervakningen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning uppnåddes fullt ut.

Såsom rapporterats här och i tidigare versioner av rapporten om de grundläggande rättigheterna kvarstår dock utmaningar för dessa organs verksamhet, däribland bristen på finansiering, anläggningar och personal. Samtidigt har pandemin påmint oss om behovet av att öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, vilket är en av dessa organs huvudsakliga uppgifter. Slutligen kommer den roll som föreskrivs för de nationella organen i den nya förordningen om gemensamma bestämmelser, omfattande bland annat övervakning av efterlevnaden av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning under EU-medlems olika stadier, att kräva att dessa organ tilldelas ytterligare resurser.

FRA:s YTTRANDE 10.2

EU:s medlemsstater bör se till att de anslår tillräckliga mänskliga och ekonomiska resurser till de organ som de utser till övervakningsorgan enligt artikel 33.2. De bör sträva efter nära partnerskap med dessa organ när det gäller utformningen, övervakningen och genomförandet av relevant politik och EU-medel. De bör också se till att dessa organ har tillräckliga resurser för att kunna utföra sina uppgifter på ett effektivt och ändamålsenligt sätt, särskilt inom ramen för EU:s policycykel och finansieringscykel.

FRA:s YTTRANDE 10.3

EU:s medlemsstater bör påskynda genomförandet av direktivet om webbtillgänglighet och den europeiska rättsakten om tillgänglighet samt sträva efter att säkerställa tillgänglighet på områden som ännu inte harmoniserats genom EU-lagstiftning, så att personer med funktionsnedsättning kan delta fullt ut på alla livets områden och på samma villkor som andra få tillgång till anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten.

Enligt artikel 9 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska konventionsstater säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på samma villkor som andra till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (it) och it-system, samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden.

Pandemin blottade brister i tillhandahållandet av information till personer med funktionsnedsättning. Många offentliga webbplatser behöver fortfarande förbättras trots antagandet av direktivet om webbtillgänglighet, och genomförandet av den europeiska rättsakten om tillgänglighet är fortfarande i ett tidigt skede. Problem med tillgängligheten kvarstår inom områden som vallokaler, domstolar och transporter.

År 2021 innebar både framgångar och motgångar för skyddet av de grundläggande rättigheterna. FRA:s *Fundamental Rights Report 2022* (rapport om grundläggande rättigheter 2022) innehåller en granskning av de viktigaste händelserna i EU från januari till december 2021 och sammanfattar FRA:s yttranden om dem. Rapporten tar upp både framsteg och återstående problemområden och ger inblick i de viktigaste frågorna som formar diskussionen om grundläggande rättigheter i hela EU.

Årets fokus ligger på sociala rättigheter och jämlikhet mot bakgrund av återhämtningen från covid-19-pandemin. I de återstående kapitlen diskuteras EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, jämlikhet och icke-diskriminering, rasism, främlingsfientlighet och därmed sammanhängande intolerans, integration av romer, asyl och migration, informationssamhället, integritetsskydd och skydd av personuppgifter, barnets rättigheter, tillgång till rättslig prövning samt utveckling när det gäller genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

VI FRÄMJAR OCH SKYDDAR DINA GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER I EU —

FRA:s fullständiga rapport, *Fundamental Rights Report 2022* (rapport om grundläggande rättigheter 2022), hittar du här: <https://fra.europa.eu/sv/publication/2022/fundamental-rights-report-2022>

Se även relaterade FRA-publikationer:

- FRA (2022), *Rapport om grundläggande rättigheter 2022 – FRA:s yttranden*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022-fra-opinions> (tillgänglig på alla 24 officiella EU-språk).
- FRA (2022), *Social rights and equality in light of the recovery from the Covid-19 pandemic* (sociala rättigheter och jämlikhet mot bakgrund av återhämtningen från covid-19-pandemin), Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/social-rights-equality-recovery-covid-19> (tillgänglig på engelska och franska).

Tidigare årsrapporter från FRA om utmaningar och resultat när det gäller grundläggande rättigheter i Europeiska unionen finns fortfarande tillgängliga på FRA:s [webbplats](#) (på engelska, franska och tyska).

MER INFORMATION

FRA – EUROPEISKA UNIONENS BYRÅ FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Österrike

Tfn +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Europeiska unionens
publikationsbyrå